

Проців Микола Павлович
заступник директора з наукової роботи,
Бережанський краєзнавчий музей,
(Бережани, Україна)
mprociv@ukr.net

Mykola P. Protsiv
Deputy Director of Studies,
Berezhany Museum of Local Lore
(Berezhany, Ukraine)

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПРОЄКТ “ЖИТТЯ. ЯКЕ ВОНО Є?..” ЯК ЦІКАВА ФОРМА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ

INTERACTIVE PROJECT “LIFE. HOW IS IT?..” AS AN INTERESTING FORM OF POPULARIZATION OF THE MUSEUM COLLECTIONS

Анотація

У статті розповідається про цікаву форму популяризації музейних колекцій у контексті проведення екскурсій і виховних заходів. Пропонована стаття є спробою ширшого опису інтерактивного авторського проєкту “Життя. Яке воно є?..”, що реалізований та діє в Бережанському краєзнавчому музеї з вересня 2018 року в межах проєкту “Музей як навчальна платформа” і дає можливість вийти за межі стандартного опису експозиції, яка візуалізує проєкт. Розрахована на широке коло читачів: музейників, науковців, краєзнавців, учителів, учнів, студентів, усіх, хто вміє нестандартно сприймати інформацію і вважає, що “думати – не боляче!”. Це також і своєрідний методичний посібник, який може стати в пригоді під час проведення інтерактивних виховних заходів тим, хто працює зі школярами та студентами.

Ключові слова: проєкт, тема, експонат, книга, питання, коридор, відвідувач.

Abstract

The article tells about an interesting form of popularization of the museum collections in the context of guiding and educational events. The article is an attempt of broader description of the interactive project “Life. How is it?..”, which has been successfully implemented in September 2018 in Berezhany Museum Local Lore as a part of the project “Museum as a platform for education”. It allows to go beyond the standard description of the exhibition which visualizes the project. It targets a broad audience: museum workers, scientists, local history experts, teachers, pupils, students and all who can perceive the information in non-trivial way and believe that ‘thinking does not hurt’. It is also a kind of a manual for those who conduct interactive educational activities with pupils and students.

Key words: project, topic, exhibit, book, question, corridor, visitor.

Про експонати можна розповідати по-різному: під час екскурсій музеєм чи за допомогою аудіогіда, демонструвати під час читання лекцій чи використовувати опис у статті для ЗМІ. А можна акцентувати на них увагу під час проведення заходів у межах проєкту “Музей як навчальна платформа”. Саме так відбувається у Бережанському краєзнавчому музеї на базі інтерактивного проєкту “Життя. Яке воно є?..”, гасло якого – “Думай-ТЕ!”

Кілька слів про ідею і реалізацію проєкту

*Немає нічого сильнішого за ідею, час якої настав.
Віктор Гюго*

Перші файли на комп’ютері з ідеєю проєкту, перші записи в робочому зошиті датуються січнем 2010 р. Робоча назва – “Коридор Проціва”. Рік за роком накопичувалася інформація, змінювалися окремі теми, акценти, цитати, предмети, аби зміст і форма відповідали “філософії проєкту”. Частиною проєкту, його візуалізацією є виставка. Експозиція розміщена в коридорі (довжина – 21,2 м, ширина – 2,7 м, висота – 3,06 м), який символізує життєвий шлях. Це дає можливість кожному відвідувачу “пройти” життя паралельним шляхом, побачити в ньому точки дотику зі своїми прожитими роками (речі, гасла), відчувати дух відповідного періоду. Тут немає ні хронології, ні чітко визначеної іншої логічної послідовності... Радше – своєрідний хаос, якого так багато в житті...(рис. 1).

Проєкт – інтерактивний, постійний зі змінними елементами. Кожен відвідувач може взяти в ньому безпосередню участь:

- прокоментувати будь-яку тему, залишивши запис у відповідному місці;
- зробити світлинку на згадку;
- залишити запис у книзі “Коментарі та вподобайки”;
- подарувати експонат із авторським підписом-коментарем;
- доторкнутися до минулого, спробувавши дещо “на дотик”;
- взяти на згадку картку з цитатою, гаслом, віршем, що сподобалися...

В одному з інтернет-видань було написано, що в Бережанах відкрилася виставка незвичайних предметів. Це

трактування неправильне. Сама виставка – візуалізація проекту – складається з-понад 600 звичайних експонатів. Питання в контексті та подачі інформації. Експозиція має кілька основних засад:

1. У житті бувають світлі та темні смуги, тому стіни коридору розписані смугами різної ширини.
2. Усі написи зроблено червоним (“то любов”) і чорним (“то журба”) кольорами.
3. Виставка складається із 25-ти експозиційних вузлів, кожен із яких розкриває певну сторінку життя людини: праця, відпочинок, захоплення, стосунки, сутність.
4. Кожна окрема “тема” розкривається за допомогою відповідного набору предметів, зображень і текстів, має назву та одне або кілька питань, які провокують відвідувача самому собі відповісти на них, спонукають його не тільки шукати відповідь (чи не шукати), а й подумати над питанням: “А як я можу долучитися до розширення експозиції?”. До цього закликають дописи на кшталт: “Тут може бути ключ від тебе”, “Де ховаєш гроші ти?”, “Твій рецепт щастя”...
5. Експозиція обрамлена двома дзеркалами (“Альфа” і “Омега”), які символізують початок і кінець життя, старт і фініш, народження і смерть. У дзеркалі “Альфа” відвідувач бачить “Планку”, до якої потрібно тягнутися все життя; “Рамки”, які потрібно відчувати і постійно розширювати; “Колір”, яким малюємо своє життя, і “Час”, якого катастрофічно бракує. А в дзеркалі “Омега” – старому, запорошеному, з написом “Memento mori” – наприкінці проекту відбивається весь пройдений шлях, що дає можливість відвідувачу ніби озирнутися.
6. У кожній темі є книга!!!

На кого розрахований проєкт?

Первинна мета проєкту – проведення виховних заходів для учнів і студентів у межах проєкту “Музей як навчальна платформа”. “Коридор” мав стати майданчиком для дискусій. Але під час його підготування та, особливо, після перших відвідувачів, я визначив для себе кілька своєрідних рівнів “подачі” чи життя проєкту:

1. “Light” – просто інформація про проєкт (як про виставку);
2. “18+” – із відповідним (дозованим) філософським навантаженням;
3. “Тематичний” – куратори студентських груп, історики, спортсмени, працівники позашкільних установ, держслужбовці...);
4. “Hard talk” – музейники, депутати районної ради, вчителі і директори шкіл.

Є розроблена окрема тема з використанням “Української хартії вільної людини”, бо тези Хартії досить тісно переплітаються з темами проєкту.

Життя проєкту

Для знайомства з проєктом чи огляду виставки не обов’язково потрібен автор чи екскурсовод – можливі варіанти:
– виставку можна оглядати наодинці чи групою, без коментарів працівника музею в контексті відвідування музею;
– окремо без решти експозиції музею;
– з авторським коментарем, тим паче, що мені завжди цікаво почути реакцію відвідувачів;
– проєкт можна використовувати для інтерактивних виховних заходів для старшокласників і студентів у межах академічної години. Спочатку група отримує загальну інформацію про проєкт. Потім відвідувачі розподіляються на команди, кожна команда вибирає собі відповідну “Тему”. Команда має за 10 хвилин підготувати презентацію (своє бачення) обраної “Теми” (задум, філософія, деталі...) і, головне, дати відповідь на зазначене питання. Академічної години достатньо, аби в інтерактивній формі обговорити кілька “Тем”. Проєкт має версію презентації у форматі PowerPoint, що дає можливість проводити виховні заходи за межами музею.

Із часом, після реалізації проєкту, виникла думка підготувати розширений каталог. Назву та формат винайшов особисто: “[Не] каталог виставки “Життя. Яке воно є?..”¹. У ньому хотів вийти за межі стандартного опису експозиції, додавши деякі роздуми, “кухню” підготовки окремих експозиційних вузлів. “[Не] каталог виставки “Життя. Яке воно є?..” – своєрідний методичний посібник, за допомогою якого вчитель чи куратор студентської групи зможе сам провести виховний захід за обраною темою.

Відгуки

У статті подаю кілька відгуків на проєкт із книги “Коментарі та вподобайки”.

“Коридор прямиий. Має вхід і вихід. А в житті кожен сам собі влаштовує лабіринти. Не ускладнюйте собі життя!”

Ірина Васильків, Львів.

“Неділя. 11.11.2018 року. Красназнавчий музей. Бережани.

У колі друзів..., у вирі роздумів, повчальних спогадів та мудрих афоризмів... Серед старих, нікому непотрібних речей... музейники на чолі з модератором проєкту Миколою Процівим заставили заново замислитись над змістом життя, головними його цінностями, власною гідністю, реальною свободою...”

Зінаїда Токарська, 13 листопада 2018 року.

“Перебуваю на відкритті авторського інтерактивного проєкту “Життя. Яке воно є?..”

Окрім рамок та старого гаманця, що колись подарувала музею, знайшла відерко ключів моєї мами... Я згадала більшість замків мого дитинства (підвальні, до шафок, до нового туалету та інших), я також, як мама виготовляла ключі-дублікати своїми руками для нас та знайомих. Ніжними материнськими руками...жіночими...”

Алла Соколовська, 21 грудня 2018 року.

“Бережани – тривкий осередок українського культуротворення.

Позавчора вперше побував у Бережанах – добре відомому історикам містечку на Тернопільщині, розташованому в пагористій місцевості, на річці Золота Липа. Гірко було побачити, що чудові модернові будівлі середмістя занедбані,

а вулички – у численних вибоїнах, але радісно, що стільки живого, цікавого й оригінального є сьогодні в культурному житті цього українського міста. Вразив, наприклад, “Коридор” (можливо, назва неточна, але так запам’ятав) – експозиція, створена місцевим краєзнавцем, дослідником історії міста, любомудром і чудовим співрозмовником Миколою Процівим. “Коридор”, а це справді коридор у приміщенні місцевого краєзнавчого музею, символізує собою життя, в якому людина не раз змушена робити ціннісний вибір. Подорож коридором життя починається і завершується дзеркалами, які слугують (я так розумію) брамами у наш (перше) та інший світ (друге). Дзеркала також допомагають відвідувачам побачити себе як неповторну особистість. Ідучи коридором, вони переходять від білої до чорної, а далі знову від чорної до білої смуг, з яких, на думку творця цієї унікальної експозиції, складається життєвий шлях кожної людини. Завдяки звичайним предметам побуту, які у “коридорі” життя слугують відвідувачам своєрідними “місцями пам’яті”, екскурсанти мають змогу зрозуміти, що насправді визначає долю людини. Експозиція призначена насамперед для підлітків, які у процесі організованого екскурсивного інтерактивного спілкування переконуються, що все у житті пов’язане між собою та відкривають для себе прості істини життя...”

Роман Пастушенко, Львів, 6 березня 2019 року.

Кілька слів про окремі експозиційні вузли – “теми” проєкту

Експозиція починається з банального відчинення дверей із написом “Життя. Яке воно є?...”. У житті часто так буває, аби почати якусь справу, треба відчинити двері або знайти відчинені, а не скиглити перед зачиненими. “Якщо не можеш знайти двері, то намалюй їх на стіні”².

Праворуч на підлозі – сокира³ часів Київської Русі, біля якої зазначено назву вірша Тараса Шевченка: “У Бога за дверима лежала сокира”. Це перший експонат, на який звертає увагу відвідувач сам або йому “дає підказку” екскурсивод, пропонуючи знайти декілька хвилини прочитати не тільки зазначений вище вірш Тараса Шевченка, але й різні пояснення про “сокиру за дверима”.

Перші п’ять тем: “Планка”, “Рамки”, “Колір”, “Час” і “Колекція “дуже важливих” речей і думок” утворюють мотиваційну складову частину проєкту.

“Планка”

*Бери вершину і матимеш середину.
Григорій Сковорода*

Два моїх улюблених образи – “Планка” і “Рамки”. На світлому тлі стіни – тема “Планка” як образ мети, як висота, яку потрібно брати. Для когось такою планкою є горизонт... На межі Неба та Землі. У кожного в житті – своя планка, навіть три:

1. Планка життя – до неї тягнуться всі роки! Вона найвище.

2. Щоденна планка, яку потрібно щодня підіймати хоч на йоту.

Єдина людина, з якою ви повинні порівнювати себе, це ви у минулому. І єдина людина, кращою за яку ви повинні бути, це той, хто ви є зараз.

3. “Плінтус – теж для когось планка...” – напис на плінтусі.

Часто ми потрапляємо в ситуації, коли хочемо сіяти “добре, розумне, вічне”, “тягнути” аудиторію до висот, підійняти планку сьогодення хоч на йоту, а нам доводиться опускатися долу, аби “зачепити” присутніх на їхній “висоті”, а тоді вже повільно підійматися. Якщо ти будеш робити навіть маленькі кроки, навіть просто спроби, завтра ти будеш далі від тих, хто нічого не зробив.

Тема “Планка” закінчується питаннями: “А як високо Ти ставиш планку?”, “Яку планку готовий взяти Ти?”. Ось як виглядає найкращий мотиватор. Якщо взяти зусилля за одиницю і піднести її до ступеня 365 – кількість днів року, результат буде саме таким – одиниця. Робіть трішки менше, ніж можете, – і результат практично нульовий. Робіть трішки більше, ніж робите зазвичай, – і результат відчутно збільшується. З математикою не посперечаєшся. З життям також (рис. 2).

Як тут не згадати Ліну Костенко:

“Дуже дивний пейзаж: косяками ідуть таланти.

Сьоме небо своє пригинає собі суєта.

При майстрах яюсь легше. Вони – як Атланти.

Держать небо на плечах. Тому і є висота”⁴.

“Рамки”

*Свободу не спинити!
Майдан, 2014*

На темному тлі розкривається тема “Рамки”. У повсякденному житті ми постійно обмежені ними: посадові обов’язки, статут громадської організації, “Правила поведінки в школі”, “Свідectво про одруження”... На кожному кроці ми чуємо: “Тримай себе в рамках!”. Важливо вміти відчувати рамки. Коли людину довго тримати в тісній рамці, а потім раптово “відпустити” за її межі, вона п’яніє від раптово отриманої свободи і часто потрапляє в халепу або в біду. Кожен сам собі має вміти шукати відповідний розмір рамки... (рис. 3).

2 Пагутяк Г. Кожен день – інший. Щоденник. – Львів: Піраміда, 2013. – С. 11.

3 Бережанський краєзнавчий музей. – Кн. 10837. – Інв. № 1341.

4 Костенко Л. Вибране. – Київ: Дніпро, 1989. – С. 107.

І на цьому тлі рамок, що обмежують, є одна “розірвана”, з якої “вириваються на свободу” слова блаженнішого Любомира Гузара: “Влада боїться свободи в серцях набагато більше, ніж голодного бунту. Бо голодного можна купити, а вільного – тільки вбити”⁵ (рис. 4).

Серед експонатів теми “Рамка” є брошура “Українська хартія вільної людини”, відкрита на сторінці з текстом: “Бути вільною людиною. Усі люди створені вільними. Саме це найвагоміше право людини, отримане кожним / кожною від народження, визначає суть нашої цивілізації”⁶.

“8-й колір”

*Хочеш, я твоїм кольором буду,
Восьмим кольором, восьмим чудом,
Білим... я буду білим, як сніг,
Якщо ти ним бути дозволиш мені.*

Мотор’ролла, слова Т. Приймак, музика С. Присяжного

По-різному ми сприймаємо світ: хтось бачить все тільки на контрасті – чорне і біле, комусь замало барв веселки. Художнику часто бракує повного спектру кольорів. Одні бачать синьо-жовтий стяг, інші – жовто-синій, одним до вподоби темне пиво, іншим – світле... На світлій смузі – розповідь про колір.

Дівчаткам – рожеве, хлопчикам – блакитне!.. А прихильники гендерної рівності говорять: “Найпоширеніші стереотипи стосуються гендерних ролей, рольової поведінки чоловіків і жінок. Один із найсмішніших та найабсурдніших стереотипів, що блакитний – це колір для хлопчиків, рожевий – для дівчат. У 60-х рр. ХХ ст. одна дослідниця аналізувала дані про чоловіків і жінок та, для зручності, обрала для позначення блакитний і рожевий кольори. Відтоді це чомусь стало нормою (рис. 5), “А мені ФСЬО – фіолетово!”, – із задоволенням говорять прихильники тотального пофiгізму.

Центральний експонат – палітра художника, учня і професора Бережанської гімназії В. Савчака, який все життя прожив у Австралії, а із настанням незалежності України передав Бережанському краєзнавчому музею 168 своїх картин. Розмову на тему “8-й колір” можна вести в кількох площинах – про відомих художників, пов’язаних з Бережанами (О. Кульчицька, А. Манастирський, В. Савчак, В. Беднарський, О. Шупляк), про сприйняття навколишнього середовища, про “Квадрат” Малевича... Важливо відчувати, що хоче слухати чи про що хоче говорити відвідувач.

“Час”

*З усіх утрат утрата часу найтяжча.
Григорій Сковорода*

Найважче мені було підібрати епіграф до цієї теми. “Мудрих слів” про ЧАС сказано настільки багато, що не вистачає часу їх перелічити. “Фішкою” цього експозиційного вузла є те, що всі годинники (піскові, механічні, кварцові, електронні) – стоять. Годинники стоять, а час іде! (рис. 6). Його нам катастрофічно не вистачає. Тема “Час” розкривається на темній смузі. Новітні ІТ-технології тільки шаленішим роблять темп життя, але не додають часу. Хтось “краде” години сну, аби встигнути щось зробити, а хтось годинами сидить на лавочці в центрі міста та лузає насіння. У кожного свої виміри та ціна часу.

Біля кожного годинника – цитати на теми часу, що допомагають розкрити тему: “Час втрачений із задоволенням, не вважається втраченим!” (Джон Леннон); “Години йдуть, дні минають, а роки летять...” (невідомий автор); “Час не лікує. Він призводить до байдужості. Він вбиває все те, що ми так любили.” (Януш Леон Вишневський).

І три цитати Ліни Костенко:

“Не час минає, а минаєм ми.”

“А секунди летять. Отак можна вмерти й нічого не встигнути. Встигаєш тільки втомитися.”

“Буває часом дивне відчуття, – що час іде, а я собі окремо...”

Питання: “Скільки часу залишилося в Тебе?” по-різному сприймають відвідувачі: деякі не готові “навіть думати про ТАКЕ”..., інші із задоволенням діляться рецептами економії та керування часом. Залежно від слухачів, розмова ведеться про годинники або час...

“Колекція “дуже важливих” речей і думок”

*Щоб стати щасливим,
треба позбутися від усього зайвого:
від зайвих речей, зайвої метушні,
а найголовніше, – від зайвих думок.*

У коридорі музею, який став “Коридором Проціва”, стоїть велика шафа. Спочатку вона ніяк не підходила до проєкту “Життя. Яке воно є?..” Але в музеї не було куди її подіти, і було вирішено зібрати в ній “Колекцію “дуже важливих” речей і думок”. Первинна назва цієї теми проєкту – “Колекція “нікому НЕ потрібних” речей і думок”.

Майже у кожного вдома є шафа, в якій роками зберігаються “такі необхідні та вкрай важливі, незамінні” речі: різьблені орли, коробки від цукерок чи “файні упаковки” від чаю, дивні сувеніри, якісь елементи біжутерії, горнятка

5 Гузар Л. Про свободу / [Електронний ресурс]: ZN.UA. – Режим доступу: <https://dt.ua/internal/pro-svobodu.html> (дата звернення: 25.12.2019). – Назва з екрана.

6 Українська Хартія вільної людини. 1 грудня 2012 року. – Київ: Ініціативна група “Першого грудня”, 2012. – С. 3.

і коробка з гудзиками, годинники і термометри, сифон і свиня-, слоник-, котик-скарбничка, пляшка від “Metaxa” (привезли 10 років тому з Греції) і попільничка “Marlboro” з Югославії... А ще риба різнокольорова Бережанського скляозаводу і риба з рибками-скляночками Тернопільського фарфорового... Іноді можна там знайти і диплом про вищу освіту... Скільки разів ми намагаємося зробити велику чистку і викинути хоч щось. Та час від часу витираємо з них пил, пригадуємо щось щемне і... залишаємо до наступного великого прибирання. Можливо, декому допомогло читання книг А. Содомори “Усміх речей” та “Сльози речей”.

Майже у кожного в голові роками “живуть” геніальні думки та ідеї, які роками “тішать” нас: “Від завтра – не п’ю”, “З понеділка – на дієту!”, “Кожного дня – 30 сторінок книги”, “З 1-го числа зранку робитиму руханку”, “Від завтра лягатиму до 23:00”, “Віддати комусь город”...

Щоб досягти найвищої “Планки”, розширювати і рвати “Рамки”, теплими і веселими барвами малювати світ і СЕБЕ в ньому, мати на те все “Час”, “щоб стати щасливим, потрібно позбутися усього зайвого: зайвих речей, зайвої метушні, а найголовніше, – зайвих думок”. Це добре ілюструє робота бережанського художника О. Шупляка (рис. 7). Цікаві слова англійського письменника Б. Чатвіна: “...люди повинні вчитися жити без речей. Речі наповнюють людей страхом: чим більше речей вони мають, тим більше бояться. Речі мають властивість застрягати в душі і диктувати їй, як жити далі”.

Розмова біля теми “Колекція “дуже важливих” речей і думок” часто супроводжується фразами: “І в мене так”, “І я таке маю”, “А Вам можна принести...?” Контекст дає можливість говорити про експонати, на які звернув увагу сам відвідувач або працівники музею підштовхнули його до того. Є можливість подивитися на речі інакше, побачити їхню іншу роль, зрозуміти місце в тому чи іншому варіанті... Дорослі пригадують сифон, з якого пили газовану воду, а учням чи, навіть студентам, потрібно пояснювати, що то “за штука”. Люди старшого покоління пригадують світильники у вигляді Останкінської вежі, фарфорові рибки, різьблені орли, німецькі переводні картинки, а сучасна молодь, зазвичай, коментує їх так: “І в моєї бабусі такого багато...” Зазвичай у відвідувачів є цікаві відповіді на питання: “А скільки в Тебе “дуже важливих” речей і думок?”

“Граї!”

*Кожен, хто працює,
має право на відпочинок⁷.*

Спочатку мною було задумано просто показати різні настільні ігри, якими грають чи грали люди: доміно, карти (від “дурня” до преферансу), лото, нарди, флірт, шахи, шашки... Грають чи грали в ці ігри вдома і в гостях, на роботі та під час відпустки, в міських скверах і на лісовій галявині... Тепер досить часто просто дарма витрачають час на якусь “іграшку” на гаджеті... Тема “Граї!” розкривається на світлій смузі.

Відвідувачі музею мають можливість не тільки побачити на столі гру в “три наперстки” як одну з найпростіших і найпоширеніших азартних ігор, але й спробувати “своє щастя”... Біля столу бабуся зможе розказати внукам про флірт, адідусь пояснити внуку, що “забавати козла” (грати в доміно) він навчився років 50 тому. Дехто пригадає, що чемпіон світу із шахів В. Іванчук закінчив Бережанську середню школу № 1, а найкращі нарди виготовляли в “СпецПТУ” Бережанської виправної колонії. Саме за столом у режимі онлайн можна розв’язати шахову двоходівку, зробивши правильні ходи на дошці.

Люди грають, аби відпочити, тому що не можна весь ЧАС працювати, долати перешкоди, вирішувати проблеми, кудись поспішати... Інколи треба розслабитися... Грають і на змаганнях різного рівня. Грають просто так, але грають і “на інтерес”. Тоді будь-яка з тих ігор потрапляє в категорію азартних. Дуже важливо не переступити межу, не захопитись... Тому й питання теми актуальне як для дідуся, так і для внука: “Граєш в азартні ігри?”, “Зможеш зупинитися вчасно?”

Інша, так би мовити, сюжетна лінія цієї теми – стаття 45 Конституції України: “Кожен, хто працює, має право на відпочинок”. Саме у такій редакції вона записана в основному законі держави Україна. Часто її вкорочують до варіанту: “Кожен має право на відпочинок”, опускаючи вставну конструкцію “хто працює”...

У назві “Граї!” хтось зможе побачити зв’язок із класичним: “Весь світ – театр, а люди в ньому – актори”. Можливо і так... Важливо в житті знайти і грати свою роль. Бажано – головну! А в цій темі проекту можна задуматися над питанням: “Яку роль граєш Ти?”.

“Вулиця, на якій живе...”

Колекцією номерних знаків і вказівників із назвами вулиць Бережан австрійського, польського і радянського періодів ми хотіли просто зафіксувати відповідний період життя міста. На жаль, оригінальних табличок часів “бабці Австрії” та “панської Польщі” не вдалося розшукати. Поки що... Бажання зібрати номерні знаки і вказівники постало під час написання книги “Бережани: вулиці рідного міста”⁸ (рис. 8).

Коли мною було виставлено 27 вказівників часів СРСР, мене звинуватили в ностальгії за радянщиною. Переважну більшість цих табличок було знято на різних локаціях мною особисто. Це моя, так би мовити, приватна декомунізація. Ще, до речі, не завершена в Бережанах, бо люди й надалі продовжують жити на вулиці Радянській, Тельмана, Тургенева. У колекції – табличка збудинку, якому мешкав під час навчання в Бережанській гімназії М. Шашкевич (вул. Шкільна, 8). Є дві “цікаві” таблички: якщо в інших містах мешкали на вулиці “Меліоративній”, то бережанці – на “Міліоративній”; вулиця, названа іменем вченого фізика-ядерника Курчатова, в Бережанах мала назву “Курчатого”. Ще в часи радянщини бережанці її “українізували” (рис. 9, 10).

7 Конституція України. – Ст. 45.

8 *Проців М.* Бережани: вулиці рідного міста. – Львів: СПОЛОМ, 2015. – 128 с. – (Серія “З шухляди Миколи Проціва”, вип. 2).

Відвідувачам працівники музею пропонують подумати над питаннями: “А Ти, Твої рідні, друзі, знайомі, колеги й надалі ностальгують за радянським минулим?”, “Що Ти знаєш про назву вулиці, на якій живеш?”

За час роботи проекту (трохи більше року) цей експозиційний вузол збільшився на кілька експонатів: “Правила поведінки в під’їзді 1980-х років”, номерні знаки...

“Гроші? Гроші! Гроші...”

*Деякі люди настільки бідні,
що не мають нічого, окрім грошей.
Боб Марлі*

Це тема – на темній смузі. Вона відкривається відвідувачу після теми “Вікно в Європу”, а тому стає актуальнішою. Акцентуємо увагу на двох аспектах: де люди зберігають (ховають) гроші (під матрасом, “у панчосі”, в книжках, в цінних паперах, монетах, в скарбничках...) і те, у що вони їх інвестують. Серед експонатів – жіноча сумочка та гаманець з родини відомого бандуриста, лікаря, учня бережанської гімназії З. Штокалка, 100-річчя від дня народження якого відзначатимемо наступного року. Молоді люди прискіпливо розглядають банківські упаковки купонів (100 штук по 1 купону) та ювілейних монет “Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012 р.” (рол, 50 штук). Декого цікавлять різні скарбнички, яких збирали монети, інших – альбом з монетами (рис. 11).

Цікаво слухати школярів, коли вони розмірковують про “кишенькові гроші”, чи студентів, деякі з яких вже трішки знають “ціну” своїх грошей. Дорослі мають своє бачення кількості грошей “для повного щастя”, способів їх отримання та вкладання. Тому відповіді на питання мають дуже широкий спектр. Питання зазначені такі: “Де ховаєш гроші Ти?”, “А Ти збудував мур навколо свого маєтку хоч на 5 сантиметрів вище, ніж у сусіда?”

“Ікони сучасності”

*Жити у фейсбуці –
це спершу побачити сніг на фото у своїх друзів,
а лише потім – у себе за вікном...*

Відвідувачам одразу пропонуємо поміркувати над таким питанням “Що є соціальні мережі для Тебе?” (рис. 12). За бажанням можна розставити “свої” відсотки навпроти підготовлених заздалегідь відповідей-підказок: джерело знань; спосіб спілкування; “трибуна”; “вбивця часу”; місце для бізнесу? Останній варіант стосовно бізнесу дописали за пропозицією когось з відвідувачів музею. Зазвичай, цю тему жвавіше коментує молодь.

“Родовід”

*Пізнай свій край... себе, свій РІД,
свій народ, свою землю – і ти побачиш шлях у життя.
Шлях, на якому найповніше розкриються твої здібності.
Ти даси йому продовження, вторувавши стежину,
із тієї стежини вже рушили
у життя твої нащадки. І також будеш ти.
Григорій Сковорода*

На жаль, тема вивчення свого родоводу не стала популярною та такою, яка визначає традиції родинного і сімейного виховання. Ні кількість сайтів і книг, які популяризують і сприяють цьому, ні шкільна програма, ні приклади окремих дослідників не спричинили широкого захоплення дослідженням свого походження, своїх коренів...

“Розпочинаючи збір матеріалу з абсолютно невідомої мені царини, я розуміла, щоб написати історію роду, потрібно років двадцять, хай десять. Пропустити через сито сотні, навіть тисячі людей. А от написати книгу, яка спонукатиме інших розгадувати давні загадки та інтриги, мислити, аналізувати, тобто дати інструмент – це цікаво. І у кожного з нас можуть знайтися подібні загадки. В архіві я бачила, як сяють у людей очі, коли вони знаходять потрібну інформацію, дізнаються щось нове. Було б добре, якби ця книжка спонукала вести пошуки власної ідентичності через чужу ідентичність”⁹ (рис. 13).

Тема “Родовід” відвідувачам пропонує “відстежити” своєрідний шлях розвитку та змін предметів, явищ:

1. Дерев’яна калаталка – збивачка для яєць із металевими елементами – механічний міксер – електричний міксер.
2. Напис на камені – “наскельні написи” – рукописна книга – книга – перфокарта – дискета – диск – флешка.
3. Підбірка часописів Бережанщини за останні 80 років: “Червона Бережанщина” – “Червоні Бережани” – “Нове життя” – “Бережанське віче” – “Жайвір” – “Студентський вісник” – “Береж Інфо” – “Разом” – “Абзац” – “Ластівка” – “Ратуша”.

На тлі розмови про родовід чи еволюцію предметів ми переходимо до конкретної родини та людини, запитуючи: “А Ти вивчаєш свій родовід?”. Відвідувач може взяти аркуш найпростішою схемою родоводу і вписати туди імена родини. Тут є варіанти: залежно від форми роботи з відвідувачами і часу можна дати 5–7 хвилин на заповнення схеми з продовженням вдома або у форматі “Домашнє завдання”... Експозиція допомагає під час розмови розширити роль предметів, побачити їх в еволюційному розвитку, доповнити ланку, якої бракує...

“Епіграф (грец. *ἐπιγραφή* – “напис”) – цитата, влучний вислів, афоризм чи прислів’я, подані перед текстом літературного твору або перед його окремими розділами. Епіграф часто є *ключем* до осмислення художньої концепції, виражає основну колізію, тему, ідею або настрій твору, допомагаючи його сприйманню, а також означає асоціативні зв’язки твору з літературною традицією та сучасністю”. Цитату з Вікіпедії подаю для того, щоб ясніше донести те, що нелегко було знайти епіграф до теми “Ключі від...”. Адже афоризмів і цитат про це багато, самих ключів – безліч (рис. 14). Шукаючи назву цієї теми проекту, яка розкривається на темній смузі, я зупинився саме на варіанті “Ключі від...”, даючи можливість кожному знайти продовження... Для когось – це ключі від омріяної квартири чи машини. Хтось пригадає апостола Петра з ключами від Раю чи ключ на цвяшку від батьківської хати. Не менш важливо знати, де знаходиться ключ від запасного виходу... Хтось ніяк не може підібрати ключі до серця коханої чи до... себе.

В експозиції представлено ключ 1886 р. від дверей Бережанської педагогічної школи, подарований М. Старком – директором Бережанської школи-інтернату (разом із оригінальними першими дверима). Є тут замок і ключ, якими багато років замикалися двері Бережанської ратуші (передав міський голова В. Музичка). Символічний ключ від Вербівської школи нагадує про відкриття нової будівлі в 1983 році.

Для любителів підглядати взамкові щілини, у кількох місцях естилізовані зображення того, що так їх цікавить. Спочатку просто хотілось показати, скільки людина вигадала засобів для того, аби закривати замки, колодки, штаби, защіпки... Зачиняти двері та вікна, входи і виходи, теми та минуле... (рис. 15). Закривати себе. Чимало проблем особистості пов’язано саме із замкнутістю, закриттям людини у власному світі... Ось тоді актуальними стають питання: “Як закриваєшся Ти?”, “Яким ключем відкрити Тебе?”

Цікаво слухати дискусії учнів на популярну сьогодні тему цькування (звичай чуємо модне іншомовне “булінг”). Український варіант зрозуміліший. У системі цькування вирізняють три сторони: жертви, нападники та свідки. Кілька разів пропонував школярам і вчителям під час екскурсій рольову гру про булінг. Саме про поведінку свідків їм найважче говорити.

Деякі ілюстрації та цитати, які допомагають вести розмову про “ключі від...” (рис. 16, 17, 18):

“У Ватикані у святого Петра украли ключі від раю. Пекло, я так розумію, не замкнене.” (Ліна Костенко. *Записки українського самашедшого*)

“Бачити те, чого не помічають інші, – це універсальний ключ до успіху.” (Роберт Кійосакі);

“Ключ до успіху – в бажанні. А воно постійно горить у мені.” (Аль Пачіно);

“Дія – головний ключ до успіху.” (Пабло Пікассо);

“Ніколи не втрачай терпіння – це останній ключ, що відчиняє двері.” (Антуан Марі Жан-Батіст Роже де Сент-Екзюпері);

“Чоловік і жінка – дві скриньки, в яких зберігаються ключі один від одного.” (Карен Бліксен, данська письменниця);

“У нас ключі від нашої свободи, а ми використовуємо їх для того, щоби закритися.” (Ребе Шнеерсон);

“Я не скрипковий ключ, а журавлиний тобі над полем в небі напишу.” (Ліна Костенко).

“Хижа Гижі”

“Відкрита публічна бібліотека Ореста Марковича Гижі”

Між темами “Гроші. Гроші! Гроші...” і “Ключі від...”, які розкриті на темних смугах життя, є світла смуга – двері в залу “Історія, побут та культура депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя 1944–1946 рр.”. Саме тут розміщені ще не готові повністю до демонстрації на 100% дві експозиції, що становлять основу проектів Бережанського краєзнавчого музею, над якими музей працює і працюватиме в 2020 р.: “Хижа Гижі” і “Відкрита публічна бібліотека Ореста Марковича Гижі”. О. Гижа – фольклорист, краєзнавець, лікар-стоматолог, почесний громадянин м. Бережани, упорядник книги “Українські народні пісні з Лемківщини”¹⁰, переселенець із Лемківщини. У липні цього року син Роман передав батькову бібліотеку (близько 4 тис. книг), особисті речі, меблі, медичні інструменти для Бережанського краєзнавчого музею.

“Публічна бібліотека Ореста Гижі” – теж інтерактивний проект. Ми тут не тільки говоритимемо про книгу, а й даватимемо можливість її читати, оскільки багато років бережанці користувалися послугами приватної книгозбірні О. Гижі. Ми ще не знаємо, як вона працюватиме, з погляду правового забезпечення. Можливо, всі книги будуть записані в науково-допоміжний фонд, або лише частина... А може, депозит? Поки що йде опрацювання колекції: опис книг, рукописів, предметів. Серед них – валіза, в якій акуратно вкладено дві пари валянків (собі і дружині), упакування бинтів і вати 1948 р., білізна і куфайка. Син Роман пригадував, що батько пояснював це так: “Москалі нас привезли сюди, вони нас можуть повезти і далі, на Сибір. Треба бути готовим” (рис. 19).

Особлива частина зібрання – десятки рукописних нотних зошитів із записами пісень різного періоду (1938–1985) – чекають на свого дослідника. Побутує думка, що у згадане видання 1972 р. через цензуру не потрапило чимало пісень. Наприкінці 1980-х рр. були намагання перевидати книгу, оскільки на той час вона вже стала бібліографічною рідкістю – великий інтерес та малий наклад (4 тис. примірників) зробили своє (рис. 20).

У цій частині проекту ми наголошуємо на тому, що саме в такі моменти, коли продається стара хата, то є небезпека

втрати цікаві експонати, адже невідомо, як ставляться до “всього старого і чужого” нові власники будинку (рис. 21).

“Інформаційний простір: ЗМІ чи ЗоМБІ” (рис. 22).

*У часи загальної брехні
говорити правду – це екстремізм.
Джордж Оруелл, англійський письменник, публіцист*

Тема “ЗоМБІ” під час підготовки проєкту отримала три рівні подачі чи сприйняття матеріалу. Первинний задум – показати відвідувачам засоби масової інформації різного періоду, щоб вони могли одночасно побачити телевізор “Весна-3”, який показував чемпіонат світу з футболу в Мексиці (1970) і новітню плазму, гучномовець зі стовпа і сучасний музичний центр, “легендарний” VEF, який носили на плечі “перші хлопці на селі”, і радіоприймачі “Колгоспник”, які стали неодмінним атрибутом на кухні кількох поколінь...

Згодом, у межах проєкту “Діючий експонат музею”, захотілося, щоб уся та техніка “трала”, адже сучасна молодь думає, що грає флешка чи навушники бездротові... Тому ми почали потроху реставрувати і ремонтувати. Незабаром відвідувач сам зможе “поставити платівку” чи “зловити” якусь FM-радіостанцію, послухати “колгоспник”, “прокрутити” бобіну на “Астрі”, чи увімкнути “Меридіан” або VEF, із якими на плечі ходив вулицями модний дідусь. А одного разу подивившись на цю всю техніку, як на засоби не тільки інформування, але й зомбування народу. І слово “ЗМІ” написав так: “ЗоМБІ”.

Вже під час функціонування проєкту додався четвертий вимір – інформаційні війни. “Обсяг дезінформації, яку поширюють через Інтернет, зростає так швидко, що фейкові новини починають витіснити реальні”. Про це заявив голова комітету Палати громад британського парламенту з культури, преси та спорту Д. Коллінз (травень, 2019)¹¹. За його словами, люди ледве відрізняють фейкові новини від реальних. Це частково стосується й радіо і телебачення. Бережанцям інформаційний простір роками “формує” FM-радіо “Пятніца”.

Серед експонатів – журнал “І” з темою: “Маніпуляція свідомістю”, а також книги українською та англійською мовами “Слова та війни. Україна в боротьбі з кремлівською пропагандою”. Актуальним є застереження О. Забужко: “Люди, вам хакають мозок”¹².

Актуальним є наказ №8 в. о. Народного Міністра Пошт і Телеграфів Сидоренка від 5 березня 1918 року:

“Позаяк українська держава знаходиться в стані війни з Російською Державою, наказую ніяких російських газет, журналів і друкованих відозв виходячих за межами Української Народньої Республіки не приймати для пересилки поштовим установам Української Народньої Республіки”. Цей документ, за бажанням, може взяти кожен відвідувач. А для порівняння із сьогоденням – зайти в кіоск “Союздруку” чи на будь-яке поштове відділення “Укрпошти”...

Інший документ із часів СРСР викликає посмішку втих, хто пам’ятає “той час”, і не дуже зрозумілий сучасній молоді. Це – орієнтований перелік закордонних музичних груп і виконавців, у репертуарі яких є ідейно шкідливі твори. Не рекомендувалося для тогочасної молоді слухати таких, як Еліс Купер, Тіна Тернер, Донна Саммер, Хуліо Іглесіас, “Pink Floyd”, “Iron Maiden”, “Scorpions”, “Nazareth”, “Black Sabbath”, “AC/DC”... А назва групи “Dereche Mode” написана “Данич Мод”. У колонці “Що пропагує” читаємо: насильство, панк, неофашизм, культ сильної особистості, релігійне мракобісся, антикомунізм, расизм, секс, еротизм, антирадянська пропаганда, націоналізм, перекручення зовнішньої політики СРСР, міф про радянську військову загрозу. Цей документ залюбки беруть люди, які слухали і продовжують слухати цих виконавців. Питання теми “А що слухаєш і дивишся Ти?” спонукає відвідувача критично проаналізувати свої повсякденні джерела інформації.

“Твоя бібліотека”

*Дивною і ненатуральною здається людина,
яка існує без книги.
Тарас Шевченко*

У експозиції теми “Інформаційний простір: ЗМІ чи ЗоМБІ” є телевізор із “заставкою”: “Ті, що читають книги, завжди будуть керувати тими, що дивляться телевізор”. Тому напроти темної смуги “ЗоМБІ” є світла з темою “Твоя бібліотека” з належною атрибутикою: етажерка з книгами, списки кращих книг за різними версіями, оголошення про зустрічі з письменниками, інформаційно-рекламні матеріали про користь читання, цитати про бібліотеки...

Досить змінна експозиція. Ось, наприклад, упродовж останніх місяців підбірка книг залежала від екскурсійних груп (семінари вчителів української мови і літератури, історії чи фізики); призначення Шевченківської премії О. Забужко; зустрічей із авторами (А. Хомою, О. Волковим, А. Кокотгохою, Братами Капрановими, В. Лисом і Н. Гуменюк).

Кілька цитат від всевітньо відомого письменника Н. Геймана:

“Бібліотеки – це свобода. Свобода читати, свобода думок, свобода спілкування.”

“Колись, більш ніж за 20 років до того, як з’явився Kindle, Дуглас Адамс сказав мені, що паперова книжка схожа на акулу. Акули старі: вони були в океані до динозаврів.”

“У нашому світі в цьому світі тексту та електронної пошти, світі письмової інформації грамотність є значно важливішою, ніж будь-коли.”

¹¹ Британська доповідь: фейки в соцмережах витісняють реальні новини / [Електронний ресурс]: BBC. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44998834> (дата звернення: 31.12.2019). – Назва з екрана.

¹² *Забужко О.* Люди, вам хакають мозок / [Електронний ресурс]: Високий Замок. – Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/blogs/388572-liudy-vam-khakaiut-mozok> (дата звернення: 31.12.2019). – Назва з екрана.

“Якщо ви не цінуєте бібліотеки, то ви не цінуєте інформацію, або культуру, або мудрість.”

“Питання теми: “Коли востаннє Ти читав книгу?”” написано поруч з двома іншими гаслами: “Все знайомство зі світовою літературою закінчилося у Петрика третім томом “Кози-Дерези”... Не будь, як Петрик!” і “У громадянина в житті було три книжки: Перша, Синя і Буквар” (Геннадій Мороз).

Тема дає широкі можливості дискусії про книгу, читання, бібліотеки...

Епітафії

У відомій закарпатській корчмі є цвинтар похованих розчарувань та ілюзій, де серед багатьох могил читаємо на хрестах епітафії: “Вони помилилися на виборах”, “Правдивий журналіст”, “Завтра буде ліпше”, “Життя покращується”, “Наше правосуддя”... (рис. 23).

Важко далася ця тема на темній смузі з питанням, яке багатьох шокує: “А що буде написано на Твоїй надгробній плиті?” Дехто відмовляв мене: “Не варто з таким жартувати”, “Не всі зрозуміють. Але мені дуже хотілося, щоб люди час від часу задумувалися над “Memento mori”.

Є чимало епітафій, які “зачіпають”... “Світ ловив мене та не піймав” – написано на могилі Г. Сковороди. А ще така: “Риска між двома датами може замінити все. Довжина цієї ризику у кожного своя”. А наступну можна використовувати на тренінгах із виховання поваги до людини за її життя: “...Коли я помру, не приходьте до моєї могили і не сідайте біля неї, розповідаючи мені, як сильно любите мене і сумуєте. Ці слова мені потрібні були за життя...”.

По-різному люди беруть участь в обговоренні цієї делікатної теми. Отець О. Дідух (Бережани) розповів мені цікаву історію про те, що капелан, який укладає контракт на службу в армії Канади, має дати відповідь на питання: “Що ви бажаєте бачити на своїй надгробній плиті після смерті?”. Потрібно навіть подати ескіз пам’ятника, малюнок і тексту... Запам’яталася фраза з дискусії однієї з екскурсійних груп: “А звідки ти взяв, що на твоїй плиті взагалі щось буде написано?”

Під час інтерактивної частини презентації проекту для прихильників STEM-освіти, в межах семінару “STEM-освіта: упровадження та перспективи розвитку”, одна із груп отримала практичне завдання: відповісти на питання: “Що буде написано на надгробній плиті прихильника STEM-освіти?” Сподобалася версія відповіді: “Не переживай! 98% вчителів, які не хочуть жодних реформ в освіті, з диким задоволенням напишуть на твоїй плиті все, що думають про тебе і про тих, хто хоче змін...”

Я досить часто буваю на цвинтарі, відвідуючи могили рідних, друзів і знайомих, згадуючи їх у молитві. Я роблю або “мале коло”: від батька Павла і матері Ярослави до брата Романа, або велике, коли відвідую могили родини, друзів і знайомих. Із кожним роком їх на цвинтарі все більше і більше...

За пропозицією вчителя Бережанської ЗОШ № 2 Галини Гуль, я почав проводити екскурсії на цвинтарі. Так! Як би це незвично не звучало, але цвинтар теж можна, варто і треба (!) показувати. Про цвинтар треба розповідати. Про людей, які лежать на ньому. Про тих, хто їх туди “положив”. Про сакральні скульптури різних часів і про варварів, які їх нищать... Про пам’ять: живі квіти, запалені свічки, доглянуті могили... Про безпам’ятство: похилені хрести, зарослі могили, вицвілі пластмасові квіти і вінки... Про нездійсненні мрії та нереалізовані плани мертвих і про байдужість і черствість живих... Про вину НАРОДУ і ВЛАДИ...

Зауважив, що не так часто я бачу на цвинтарі малих дітей. Розумію, що цвинтар – не найкраще місце для їхніх прогулянок. Може, то через те, що їм нема ще кого відвідувати, – у них живі батьки, бабуся і дідусь, прабабуся і прадід... А може, їх не беруть, бо нема коли, бо ... Не знаю... Але так починається безпам’ятство, забуття, сохнуть коріння і гілля родоводу.

“Бурхливим є Море Байдужості”, – писав Станіслав Єжи Лец.

Через кілька місяців життя проекту мною було додано невеликий шматок гранітної плити, чиста поверхня якої нагадує відвідувачам: “MEMENTO MORI”... Час від часу у дні скорботи в музеї запалюють там свічку.

“Двері в кабінет директора”

Після “партійно-політичного блоку”, який представлений на темній смузі колекцією рекламних поліетиленових пакетів, – двері в кабінет директора. Світла смуга!!! Без коментарів...

Поруч плакат із гаслом: “Ніколи не пізно почати все спочатку”, на якому є план на 2020 р.: 5 важливих справ; 5 дуже важливих; 5 геніальних; 10 таких, “на що ...”

І питання кожному: “А в Тебе є ПЛАН?”

“Memento mori”

Завершується візуалізація проекту “Життя. Яке воно є?...” старим дзеркалом з написом “Memento mori”, яке є центральним експонатом експозиції, що передає старість: ціпок, плед у клітинку, копійки в хустинці, купа ліків, склянка з водою та книга В. Габора “Про що думає людина”. У старому потрісканому, запорошеному дзеркалі відображається весь прожитий нами шлях – відвідувач має можливість “озирнутися” і згадати про планку, яку так і не досяг; про рамки, які не вмів розірвати; про незароблені чи “профіткані” гроші, про змарнований час і... Дуже часто на шляху до мети нас зупиняють невдачі, збіг обставин, чиясь критика, страх бути незрозумілим чи навіть смішним, страх тієї ж невдачі... Ми довіряємо будь-кому і будь-чому – тільки не собі... Відкладаємо на потім недоПИСАНЕ, недоРОБЛЕНЕ, недоМАЛЬОВАНЕ, недоВІВЧЕНЕ, недоМРІЯНЕ... і ще мінімум із десятків НЕДО... І життя проходить повз нас, а “потім”, може, й не настане... Починається депресія, відчуття нереалізованості, пошук втраченого себе, намагання підхопити хвилю, яка давно вже сплила, а “річка” змінила русло... А може, варто спробувати і... хай навіть помилитися, ніж одразу ставити хрест на мрії?...” Але не все так погано! Надає оптимізму Славко Вакарчук із своїм: (рис. 24).

Поповнення фондів

За час існування експозиції, вона збільшилася на 89 предметів. Серед них:

- 5 наручних годинників, які були дуже модні на початку 1990-х рр. і пасували до малинових піджаків;
- гаманець, сумка, листи, світлини з родини відомого бандуриста З. Штокалка, 100-річчя від дня народження якого ми відзначатимемо в 2020 році;
- телерадіокомбайн (програвач платівок, радіоприймач і телевізор), який роками використовувався для проведення виховних заходів у Бережанській виховній колонії;
- монети часів СРСР та купони перших років незалежної України;
- кілька скарбничок для монет;
- валізи відомого художника Володимира Савчака.

Не так важливий експонат, як легенда про нього. Пригадалася історія про валянки. В одному музеї була пара валянок. У часи СРСР екскурсовод розповідав, що в їхніх підшвах переносили газету “Искра”. В роки незалежної України ці валянки, за словами того ж екскурсовода, рятували здоров'я і життя репресованих українських патріотів у холодах сибірських гулагів. У часи Помаранчевої революції та й кілька років після неї “Еті американські валянки” стояли поруч з “наколотими апельсінами” і розповідали про ці події. Сьогодні – валянки в очікуванні наступної легенди...

Кожну зустріч (майстер-клас чи лекція, екскурсія чи інший захід) із відвідувачами музею (незалежно від віку) ми закінчуємо словами: “Старих непотрібних речей не буває. Кожен предмет – носій історії. З них, як з пазликів, складаються приватні історії... Тому варто ці предмети нести до музею. Найближчий музей – поруч”.

Якщо батьки не водять маленьких дітей у музей, якщо вихователька дитсадка чи вчителька початкових класів не приведе чи не повезе дітей у музей, якщо класний керівник чи вчитель історії зі старшокласниками жодного разу не відвідає музей, такі випускники школи, ставши студентами, не побіжать стрімголов з 1-го вересня в Національний музей історії України чи Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків, у Лувр чи Полін (Muzeum Historii Żydów Polskich), Дрезденську картинну галерею чи Велічку під Краковом...

Найближчий музей – поруч! Кожен музейний предмет рано чи пізно дочекається свого часу, коли його “покажуть” людям. Час і місце завжди знайдуться. Важливою є його легенда!

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бережанський краєзнавчий музей. – Кн. 10 837. – Інв. № 1341.
2. Британська доповідь: фейки в соцмережах витісняють реальні новини / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44998834> (дата звернення: 31.12.2019). – Назва з екрана.
3. Гузар Л. Про свободу / [Електронний ресурс]: ZN.UA. – Режим доступу: <https://dt.ua/internal/pro-svobodu.html> (дата звернення: 25.12.2019). – Назва з екрана.
4. “Життя. Яке воно є?..”. [НЕ] каталог виставки / Упоряд. М. Проців. – Бережани: Бережанський краєзнавчий музей, 2019. – 60 с.
5. Забужко О. Люди, вам хакають мозок / [Електронний ресурс]: Високий Замок. – Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/blogs/388572-liudy-vam-khakaiut-mozok> (дата звернення: 31.12.2019). – Назва з екрана.
6. Конституція України. – Стаття 45.
7. Костенко Л. Вибране. – Київ: Дніпро, 1989. – 558 с.
8. Пагутяк Г. Кожен день – інший. Щоденник. – Львів: Піраміда, 2013. – 192 с.
9. Пагутяк Г. Світ Модрицьких, передміщан з Дрогобича. – Львів: Піраміда, 2017. – 224 с.
10. Проців М. Бережани: вулиці рідного міста. – Львів: СПОЛОМ, 2015. – 128 с. – (Серія “З шухляди Миколи Проціва”, вип. 2).
11. Українська Хартія вільної людини. 1 грудня 2012 року. – Київ: Ініціативна група “Першого грудня”, 2012. – 24 с.
12. Українські народні пісні з Лемківщини / упоряд. О. Гижя, заг. ред. С. Грици. – Київ: Музична Україна, 1972. – 404 с.

REFERENCES

1. Berezhanskyi krayeznavchyi muzei. – Kn. 10 837. – Inv. № 1341.
2. Brytanska dopovid: feyky v sotsmerezhakh vytisnyayut realni novyny / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44998834> (data zvernennya: 31.12.2019). – Nazva z ekrana.
3. Huzar L. Pro svobodu / [Elektronnyi resurs]: ZN.UA. – Rezhym dostupu: <https://dt.ua/internal/pro-svobodu.html> (data zvernennya: 25.12.2020). – Nazva z ekrana.
4. “Zhyttya. Yake vono ye?..” . [NE] kataloh vystavky / Uporyad. M. Protsiv. – Berezhany: Berezhanskyi krayeznavchyi muzey, 2019. – 60 s.
5. Zabuzhko O. Lyudy, vam khakayut mozok / [Elektronnyi resurs]: Vysoky Zamok. – Rezhym dostupu: <https://wz.lviv.ua/blogs/388572-liudy-vam-khakaiut-mozok> (data zvernennya: 31.12.2019). – Nazva z ekrana.
6. Konstytutsiya Ukrainy. – Stattya 45.
7. Kostenko L. Vybrane. – Kyiv: Dnipro, 1989. – 558 s.
8. Pahutyak H. Kozhen den – inshyi: Shchodennyk. – Lviv: Piramida, 2013. – 192 s.
9. Pahutyak H. Svit Modrytskykh, peredmishchan z Drohobycha. – Lviv: Piramida, 2017. – 224 s.
10. Protsiv M. Berezhany: vulytsi ridnoho mista. – Lviv: SPOLOM, 2015. – 128 s. – (Seriya “Z shukhlyady Mykoly Protsiva”,

вур. 2).

11. Ukrainiska Khartiya vilnoi lyudyny. 1 grudnya 2012 roku. – Kyiv: Initsiatyvna hrupa “Persshoho hrudnia”, 2012. – 24 s.

12. Ukrainski narodni pisni z Lemkivshchyny / uporyad. O. Huzha, zah. red. S. Hrytsy. – Kyiv: Muzychna Ukraina, 1972. – 404 s.

Перелік ілюстрацій:

Рис. 1. Загальний вигляд експозиції.

Рис. 2. Найкращий мотиватор.

Рис. 3. Рамки.

Рис. 4. Страх, що подумують люди.

Рис. 5. 8-й колір.

Рис. 6. Час.

Рис. 7. Форматування на диску.

Рис. 8. Вулиця, на якій...

Рис. 9. Вулиця Міліоративна.

Рис. 10. Вулиця Курчатого.

Рис. 11. Тримайте гроші в банках.

Рис. 12. Ікони сучасності.

Рис. 13. Родовід.

Рис. 14. Ключі від...

Рис. 15. А що там у сусідів.

Рис. 16. Суть стосунків.

Рис. 17. Ключ від тебе.

Рис. 18. Ключ для зятя.

Рис. 19. Валіза на Сибір.

Рис. 20. Рукописи Ореста Гижі.

Рис. 21. Обережно!

Рис. 22. ЗоМБІ.

Рис. 23. Епітафії.

Рис. 24. Все буде добре!

$$1.01^{365} = 37.8$$
$$0.99^{365} = 0.03$$

Рис. 2

Рис. 1

Рис. 9

Рис. 3

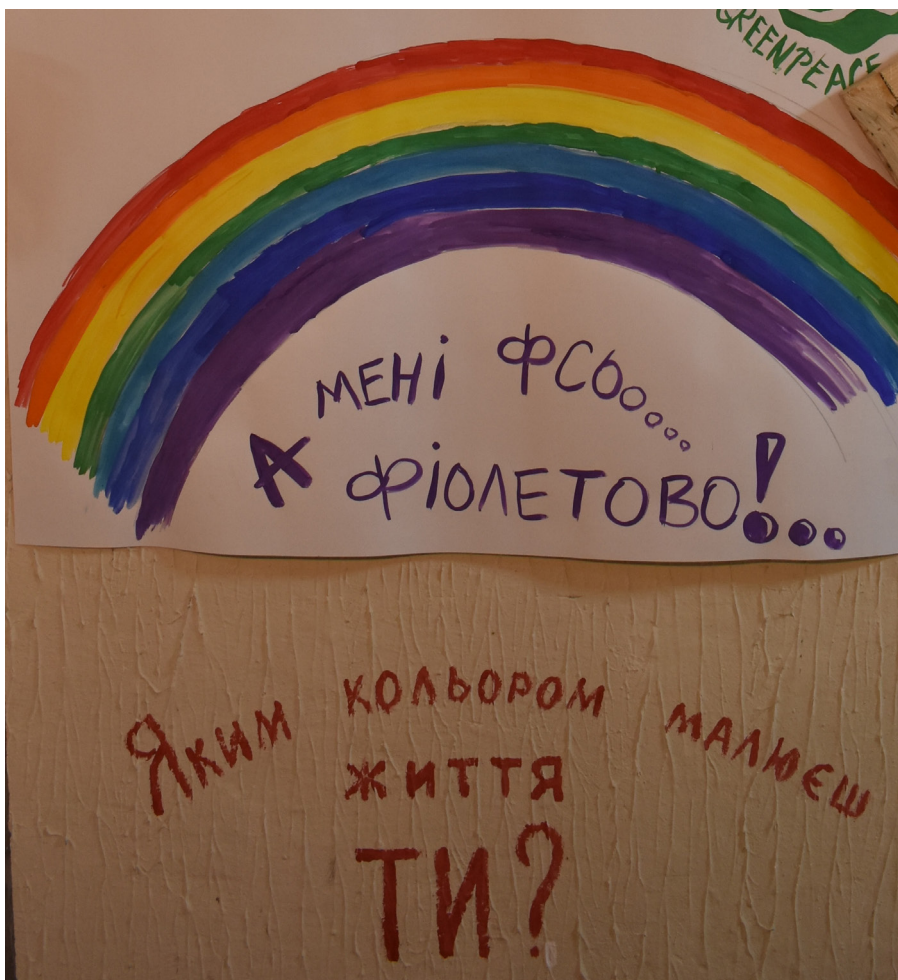

Рис. 4, 5

Рис. 6, 10

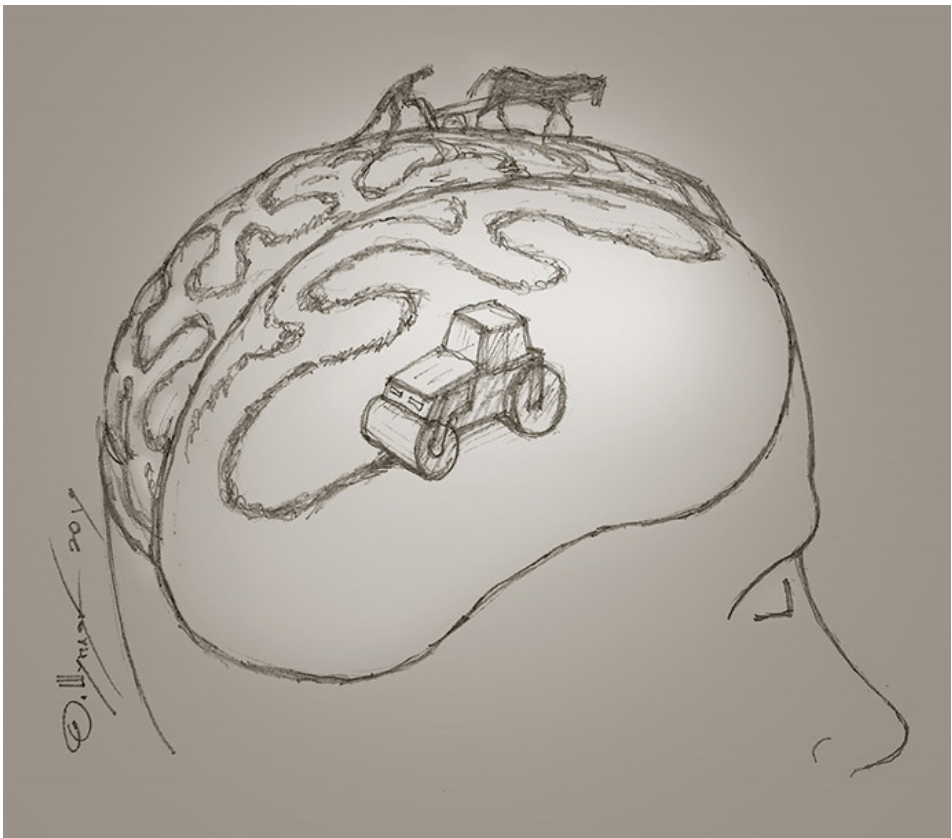

Рис. 7, 11

Рис. 8

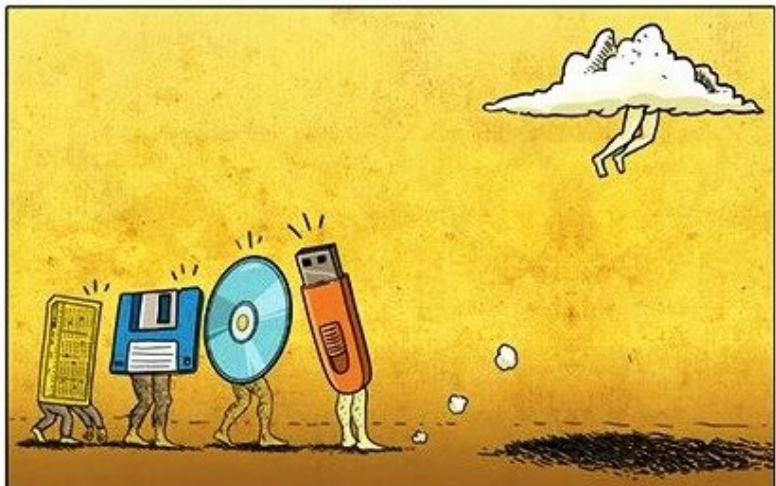
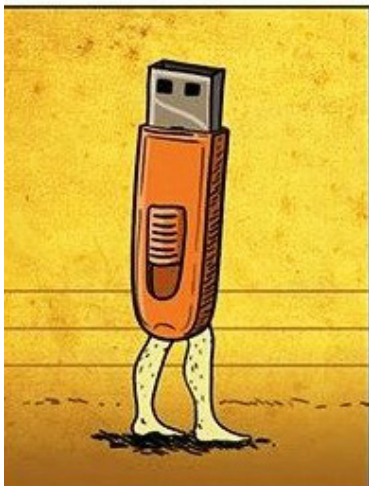
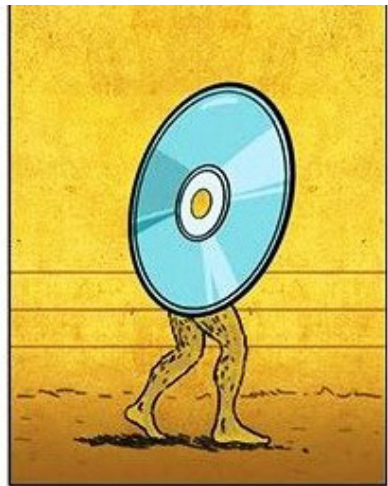
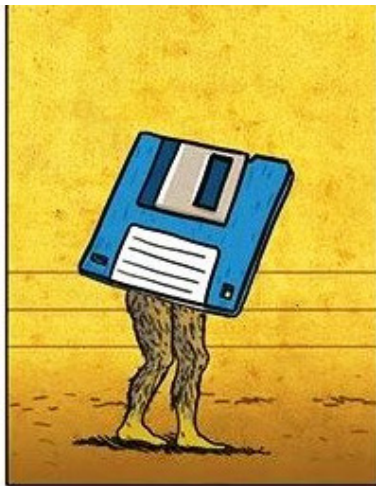
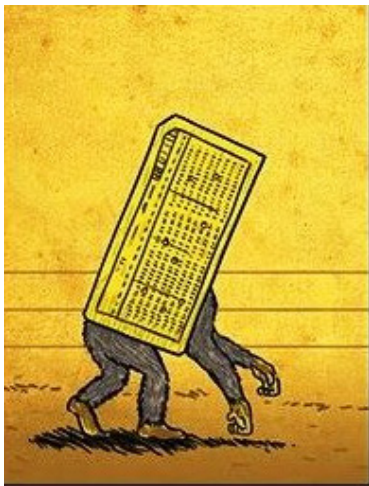

Рис. 12, 13

Рис. 14

Рис. 15, 16

Рис. 17, 18

Рис. 19

ОБЕРЕЖНО!
ПОВСЮДИ ЛЮДИ, ЯКІ
FB.COM/LVIV1256
КРАЩЕ ЗНАЮТЬ, ЯК
ВАМ ЖИТИ.

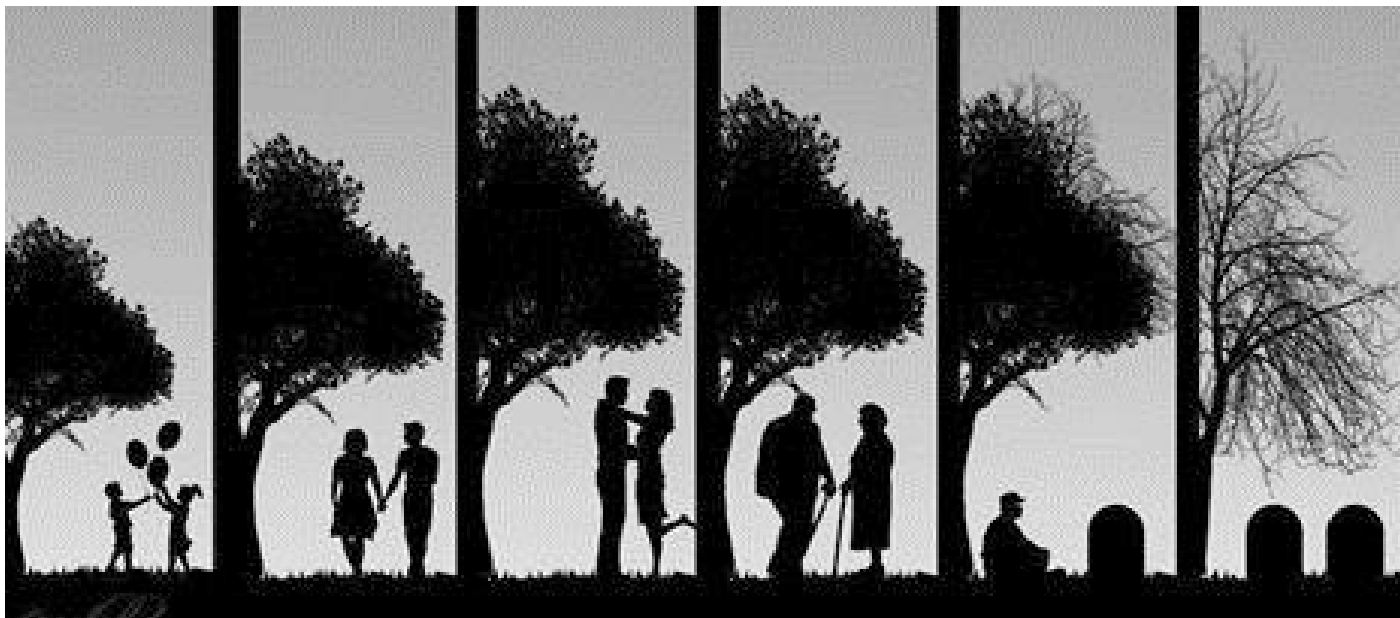
FB.COM/LVIV1256

The graphic features a blue background with a faint image of a crowd of people with their hands raised. At the top center is a white speech bubble containing a logo with a crown and a heart. The text is in large, bold, white capital letters. A URL is visible in smaller text between the second and third lines of the main text. The bottom of the graphic is framed by two horizontal white lines.

Рис. 20, 21

Рис. 22

ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ!

Рис. 23, 24